

**Deatnogátte Sámiid Searvi/Tanabredden Sameforening (DGSS)
Báktegeaidnu 14, 9843 Deatnu-Tana**

Til Klima- og miljødepartementet

Høring om endringer i fiskeregler for Tanavassdraget i 2023, ref. 23/818 – Høringsuttalelse

Deatnogátte Sámiid Searvi/Tanabredden Sameforening (DGSS) beklager at finske og norske myndigheter har utvist manglende velvilje og løsningsorientering i forhold til den samiske befolkninga i Tanavassdraget. Lokale rettighetshavere på finsk side har derfor måttet trekke seg fra arbeidet og forhandlingene om fiskereglene for Tanavassdraget. Legitimiteten til finske og norske myndigheters vedtak er etter dette sterkt svekket med hensyn til forvaltninga av Tanavassdraget.

Vi erkjenner at bestandene i Tanavassdraget fortsatt er svak slik Overvåknings- og forskningsgruppa (OFG) har konkludert i sin Statusrapporten (SR) for 2022. Statusen konkluderes med at bestandene er i positiv vekst og at årene uten fiske har gitt meget positive resultater. OFGs konklusjon er at laksefiske ikke kan tillates. DGSS er sterkt uenig i fiskestopp i 2023 slik det har vært i 2021 og 2022. Dette standpunktet har også de finske lokale rettighetshavere vedtatt.

Begrenset kulturbasert fiske for Tanaelvas rettighetshavere i 2023

Tanavassdragets fiskeforvaltning (TF) har vedtatt enstemmig og gjentatt krav til myndighetene om å tillate et *begrenset kulturbasert fiske* for lokalbefolkninga i inntil 8 dager i juli måned. TFs begrunnelse er at hensynet til ivaretagelse av den tradisjonelle elvesamiske kultur er så tungtveiende at det strider mot bla. SP artikkel 27 å nekte lokalbefolkninga langs Tanavassdraget å utøve sin tradisjonelle kultur. DGSS støtter TFs vedtak og begrunnelse.

Bestandene er i vekst

OFGs statusrapport viser at bestandene er i vekst med oppgang av storlaks og at årene uten fiske har gitt meget positive resultater. Det heter i rapporten at bestandene av ho laks har et bunnivå i 2009 for så å ligge lavt frem til økninga kommer i 2021 (første år med fiskeforbud). Den laveste målinga av bestandene er gjort i 2009. Dagens målinger ligger en del over denne. Selv med forholdsvis hard beskatning i årene etter 2009 til og med 2016, har ikke bestandene gått i negativ retning. Departementets forklaring om at veksten ene og alene skyldes fiskestoppen, er dermed ikke riktig.

Sonartellinga ved Polmakholmen viser at et begrenset kulturbasert fiske vil være minst risikabelt etter ukene 24, 25 og 26 da oppgangen er størst. Innen dette tidspunktet har største delen av storlaksen gått opp i de øvrige deler av vassdraget og det vil fortsatt være rimelig stor oppgang av små og mellomstor laks. Dette bidrar til at et begrenset fiske vil spres på flere størrelser av bestanden, noe som er positivt. DGSS støtter TFs krav om at et begrenset fiske for lokalbefolkninga kan tillates i juli måned med inntil 8 dager i 2023.

Departementet - manglende vektlegginger og vurderinger av elvesamisk kultur

I høringsnotatet kap 2.3 skriver departementet hvor dårlig laksebestandene er, og at laksefisket må stoppes for å få opp bestandene. Myndighetene har hittil ikke konkretisert hvilke lokale tradisjoner og kunnskap de bygger sine vurderinger på, annet enn at departementet bedyrer at de tar hensyn til lokale tradisjoner og kunnskap.

Ifølge naturmangfoldloven § 8 annet ledd skal myndighetene «legge vekt på kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet».

DGSS beklager at departementet ikke har vurdert og vektlagt lovens foreskrevne erfaringskunnskap tilstrekkelig. Derfor blir departementets vurdering mangelfull med hensyn til at «slik samisk bruk» kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet. Et stort ansvar påhviler departementet å gjøre gode og redelige vurderinger av generasjoners erfaringskunnskap, slik naturmangfoldloven stiller krav om. Et begrenset fiske, slik som TF har vedtatt, er avgjørende for den samiske elvekulturen. Den kulturbaserte kunnskapen om laksefiske og laksefiskekulturen er i stor grad knyttet til den eldste generasjonen av fiskere. Kun få år uten laksefiske, gjør at kunnskapen vil forsvinne helt.

På samme måte som vær varsom-prinsippet nyttes i naturforvaltningen, må vær-varsom-prinsippet også nyttes i kulturforvaltningen. Om det er usikkerhet om hvordan inngripende reguleringer av samisk kulturutøvelse rammer elvesamene, må reguleringene skje med en sikkerhetsmargin, noe som taler sterkt for at et visst begrenset kulturbasert fiske må tillates.

Også lakse- og innlandsfiskeloven har regler om ivaretagelse av samisk kultur. Det heter i § 3 Vektlegging av samiske interesser: «Dersom det vurderes å treffe vedtak i medhold av denne lov som vil berøre samiske interesser direkte, skal det innenfor rammene av de bestemmelser som gir hjemmel for vedtaket, legges tilbørlig vekt på hensynet til naturgrunlaget for samisk kultur.»

Bestemmelsen stiller krav om at naturgrunlaget for samisk kultur må sikres. Det kan løses ved at et begrenset laksefiske tillates, fremfor at laksefiske stoppes totalt over flere år. Departementet har ikke tilstrekkelig dokumentasjon for at et kortvarig begrenset fiske vil true bestanden. I følge OFG's konklusjon er at bestanden ikke er i tilbakegang, men i vekst. Det er en svakhet i departementets vurderinger av fiske eller ikke, da tradisjonskunnskapen ikke er vektlagt tilstrekkelig. Svakheten forsterkes ved at heller ikke den betydningen samisk elvekultur har for de fastboende samene i Tanadalen blir vektlagt tilstrekkelig.

DGSS ber departementet ta hensyn til, vektlegge og synliggjøre lokalbefolkningens naturgrunnlag, samt tradisjonskunnskap om laksen, laksefiske og elvesamisk kultur i sine vurderinger og forvaltningsvedtak. Vi minner om at både naturmangfoldloven og lakse- og innlandsfiskeloven stiller krav om at det skal legges tilbørlig vekt på hensynet til naturgrunlaget for samisk kultur.

Ang. departementets vurdering av folkeretten og nasjonal lovgivning

Departementet konstruerer argumenter mot at de internasjonale konvensjoner Norge er forpliktet av, ikke kan vektlegges ved stans av laksefiske. Etter departementets syn vil ikke deres forslag om å ikke åpne for laksefiske i 2023, falle innenfor virkeområdet til SP 27. Det heter her at selv om laksefiske ikke kan utøves, er vedtaket midlertidig, og gjelder kun fisket etter laks og sjørøye. Det heter videre at andre elementer i den elvesamiske kulturen kan opprettholdes ved fiske etter andre arter, selv om laksefiske begrenses eller stenges en periode. DGSS må spørre hvordan en slik kvasiargumentasjon kan føres av myndighetene? Hittil har fisket etter andre arter vært gjennomregulert med forbud mot finmasket garnfiske, stangfiske med altfor tynt snøre og avklippet mothake i fiskeredskaper. Det hele er en parodi som foreslås gjentatt kommende sesong, Avklipt mothake foreslås riktignok tatt ut av departementets restriksjoner i år, noe som er positivt. Men hva med krokstørrelser?

Grunnleggende rettigheter i følge Grunnloven § 108 og SP 27 er at den samiske folkegruppe har rettigheter til selv å viderføre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Departementet sier, at det ikke er tvil om at fisket i Tanavassdraget er en sentral del av den lokale samiske kulturen. DGSS vil hevde det faktum at rettighetene i denne saken ikke bare gjelder en lokal kultur, men en samisk kultur som har direkte betydning for nærmere 10 000 innbyggere på begge sider av Tanavassdraget. I tillegg er den levende elvesamiske kulturen med på å sikre at samefolket har i hevd laksens og laksefiskets allsidige språk og kulturutøvelse som beriker hele det samiske samfunnet i Norge og Norden. På tross av dette, bruker departementet oppkonstuert argumentasjon og avveininger for å slippe å vektlegge hensynet til elvesamisk kultur slik at begrenset fiske ikke kan tillates.

Departementet skriver her at Grunnloven § 108 og SP 27 har et fremadskuende perspektiv og at fremtidige generasjoner har like stor rett til naturmangfold og laksefiske som de som lever i dag. DGSS kan i utgangspunktet være enig i dette. Men når departementet med sin argumentasjon og avveining setter nålevende generasjoner og fremtidige generasjoner mot hverandre, må vi bemerke at slik argumentasjon og avveining er både uredelig og uetisk. DGSS vil sterkt hevde at fremtidige generasjoner vil ikke kunne erverve samisk kulturgrunnlag uten at nålevende generasjoner innehar laksefiske som det materielle kulturgrunnlaget med tilhørende tradisjons- og kulturkunnskap. Hensynet til det materielle kulturgrunnlaget skal respekteres og ivaretas i følge internasjonale konvensjoner, traktater og nasjonal lovgivning. Myndighetene skal derfor ikke nekte eller la være å tilrettelegge for at samer i dag kan dyrke sin kultur med sin gruppe og videreføre kulturen til fremtidige generasjoner. DGSS mener at det er uetisk av departementet å føre argumentasjon for at retten til mangfoldet og retten til kulturutøvelse er to motstridende rettigheter.

Gjelder en slik argumentasjon kun for samenes kulturutøvelse? Presenteres denne form for departemental polemikk overfor andre folk i Norge hvor mangfoldet må gi tapt for store og stadige innhogg i naturen med bla. utbygginger av motorveier og vindkraft, våtmarksområder, togbaner, hyttebygginger, oa.?

Unik samisk språk om laks og laksefiske må vernes og fremmes

Norge har sammen med andre europeiske land ratifisert *Den europeiske minoritetsspråk-pakten* som trådte i kraft i 1998. Denne pakten sikrer vern av minoritetsspråk, deriblant de samiske språkene. I januar 2022 trådte *Norges språklov* i kraft. Språkloven stadfester de samiske språkene som urfolksspråk, som skal vernes og fremmes. Dette innebærer at staten skal beskytte språkene og språkbrukerne mot forfølgelse og diskriminering, og fremme for at minoritetsspråket skal skulle brukes på like fot med majoritetsspråket. Dette vernet gjelder i stor grad urfolksspråket som ennå er levende blant de eldre i tilknytning til livet med laksen og laksefiske i Tanaelva.

I Tanadalen har vi en rik og unik samisk språk og terminologi som er knyttet til laks, laksefiske, elvas strømninger, lakseplasser, redskapsbruk. De yngre, ungdom og barn vil tape dette rike språket ved at overføringen fra eldre til yngre gjennom praksis (learning by doing), vil falle bort med gjentatte fiskeforbud år for år. Fiske etter andre arter vil ikke være et tiltak som motvirker laksens og laksefiskets språkdød.

Bare laksen er laks! Laksen er verken en annen art eller predator!

DGSS mener det er viktig å varsle departementet at en språkdød knyttet til laksen og laksefisket vil være et faktum om få år. Språkdøden må departementet og staten Norge ta ansvaret for. Dette skjer grunnet myndighetenes gjentatte nedlatenhet overfor verdien av elvesamenes natur- og kulturgrunnlag, erfaringskunnskap, språk og kulturutøvelse. Norge ved Klima- og miljødepartementet vil med en slik forvaltningspraksis bryte den europeiske minoritetsspråkpakten, den norske språkloven og andre releante konvensjoner Norge er forpliktet av.

Myndighetenes totalforbud mot laksefiske og manglende tillatelse til begrenset kulturbetinget laksefiske på 1 uke, vil statuere at fornorskningen fosser fram i Norge i 2023, med samme fart og kraft som tidligere.

Pukkellaks – en tikkende miljøkatastrofe

Sjølaksefisket skal forbys i Finnmark og sjølaksefiskerne oppfordres til å fiske pukkellaks i sjøen. Fiskerne har gitt tydelig tilkjenne at de ikke vil delta i dette fisket. De kan ikke investere nye bruk til nærmere 100-120 000 kroner for å fiske pukkellaks. Nye bruk kan heller ikke skaffes på kort tid til sesongstart.

Konsekvensene blir at Tanafjorden vil stå åpen og sluse inn flere hundre tusen pukkellaks inn i Tanavassdraget. De tiltak som myndighetene planlegger med sperreanordninger og målrettet fiske etter russelaksen i vassdraget, vil ikke monne. Det er tvilsomt om laksefiskere i Tanaelva er motivert til å kjempe også i år en nytteløs kamp mot invasjonen av pukkellaks. Pukkellaksen vil omvandles til ufisk og søppek når den kommer opp i elva, og fangsten koster dyrt å bli kvitt.

Tanafjorden planlegges å stå åpen og pukkellaks skal sluses oppover Tanaelva, uten at noen tiltak vil være virksomme i elva. Dersom forslaget om totalforbudet av sjølaksefisket opprettholdes, kan departementet legge bort planene om både sperreanordninger og målrettet pukkellaksfiske i Tanaelva. Med oppgang av rundt en halv million pukkellaks til Tanavassdraget, kan alle ta inn over seg at det nå bærer mot en **miljøkatastrofe**.

Oppgang av pukkellaks kan utgjøre en alvorlig trussel for atlanterhavlaks, i form av for eksempel smittespredning av alvorlige sykdommer, som potensielt kan føre til en kollaps av laksebestandene. Av føre-var prinsipp, ville det være på sin plass å sikre at samtlige laksebestander i Tanavassdraget er ivaretatt i en Gen bank.

Deatnu – Tana, 24.3.2023

Styret i Deatnogátte Sámiid Searvi – Tanabredden Sameforening

Máret Guhttor,	leder
Anja Somby,	nestleder
Tormod Varsi,	medlem
Anne-Bergitte Henriksen,	medlem
Åsmund Magga,	medlem